

Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение

«СОШ№28 с.п.Южное»

Согласовано

Зам.директора по УВР

_____ **А.М.Мальсагова**

« ____ » _____ **2022**

Утверждаю

Директор школы

_____ **М.Б.Гатиева**

« ____ » _____ **2022**

Рабочая программа по родному (ингушскому) языку

В 1-4 классах

на 2022-2023 учебный год

Д1акхетора каъхат.

Йоазон урока дешара урока санна к1ира ши сахъат хетадаъ да. Цкъа хъалхаг1а дешара урока дешархоша 1омаяъча темага хъежжа, цун т1ехъ т1айоаг1ача урока цу темах йоазув де 1омабу дешархой. Цудухъа дешара урока хъалхара 4 сахъат къамаъл шаърдара, дувцара къамаъла хетадаъ доландаъ, иштта йоазон урока 4 сахъат а кулг йоазув де кийчдараи алапий маъженаш язъярай хетадаъ да. Цул т1ехъаг1а 52 сахъат алапаш язде а, царца дешдоакъоши, дешаши, предложенеши язъе хъожадаъ да. Т1ехъара 8 сахъат 1омадаър ч1оаг1деш, 1 класе дешархошта ха еза йоазон бокъонаш ч1оаг1ъеш хъожадаъ да.

Тахан латгача хъале г1алг1ай мотт 1омабара, цу метта йоазув де хара 1алаъмате йоаккха терко е еза къаъстта ишколо. Х1анзарча зама бераша 1алаъмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Ц1аг1а а ара а бераша шоай наъна метта къамаъл к1езига ду. Г1алг1ай мотт бувцачар а къамаъла юкъе дукха эрсий дешаш леладу, цудухъа наъна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Ишттача хъале т1ехъ т1айоаг1ача хана г1алг1ай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухъа ишкола хъалха латта декхар да г1алг1ай метта дешари йоазуви дешархошта 1омадар, безам т1абахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наъна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. К1ира сахъатий боарам дукха беце а дешархоша мотт 1омабергба, хъехархоша из безаргболча тайпара д1ахъехе. Цу т1а йоазув де г1алг1ай метта хала а дац, х1ана аълча, г1алг1ай абата т1а дукхаг1адола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта 1омаде 1от1акхета алапаш да: 1, аь, г1, кх, къ, к1, п1, т1, хъ, х1, ц1, ч1, яь, дифтонг оа. Хъалхарча 4 урока бераш 1омалу тетрада балха муг1араш т1а язде: т1адамаш, такилгаш, лоацей й1аьхеи г1ажилгаш, к1алареи лакхереи хъалхъайза г1ажилгаш, ахголгаш, голгаш. Цул т1ехъаг1а бераш 1омалу алапаш язде, уж в1аши нийса хотта. Эрсий метта санна хъехархошо боккха теркам т1абахийта беза дешаш д1аоалаши яздеши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хъаалара, х1ана аълча, бери яздеча хана ше харцахъа дош д1ааларга хъежжа г1алаташ а деш яздергда. Из болх 1 класе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Йоазув 1омадар.

Яздеча хана дешархой нийса баг1а 1омабар, тетрадь нийса 1одила, сурт дуллаш е яздеб къоаламахи шаъкъаргахи нийса пайда эца 1омабар.

Йоазон доккхий а з1амига а алапаш довзийтар, уж шоайла в1ашаг1тоха 1омабар.

Дешаши шин-кхаъ дешах латта предложенеши язъе, хъехархочун г1онца оазий-дешдоакъой тохкам баъчул т1ехъаг1а, д1аязде 1омабар, к1езига ха яълча, цар шоаш уж яздар. Хъокхамга хъежжа белгалдаъха дешаши предложенеши т1ера хъаязъе 1омабар.

Цкъа дагахъа къоаста а даъ, цул т1ехъаг1а шоай лоламе дешаш д1аязде 1омабар.

Предложени бакъахъа оттае, наъха а, хъайбай а, городий а ц1ерашка доккха алап дилла 1омабар, предложени чаккхйоалача т1адам оттабе 1омабар.

Йоазон унахц1енон бокъонаш лораяр.

Кертгера кхетамаши ховраши.

Дешархошта довза деза:

- г1алг1ай метта массайола оаз а алап а, кхета беза цар башхалонех (оаз оал, т1аккха алап язду);

-мукъеи мукъазеи оазий керттера бокъонаш;
-дагахъа 1омае белгалъяьхача байтий тексташ.

Дешархошта ха деза:

-наьна метта деча къамаьлага ладувг1а а цунах кхета а;
-къамаьла юкъе предложенеш къоастае , цар арг1а белгалъяккха ;
- й1аьхеи лоацеи мукъа оазаш а , уж белгалъеш дола алапаш а белгалдаха;
-кепайоазон а кулга шрифтаца а яздаь дешаш, предложенеш т1ера хъаязье;
-диктовка ярца, г1алат а ца деш, дешаши 3-5 дешаех латта предложенеши язъе;
-предложени йолалуш доккхача алапа теркам т1абахийтар а цун чаккхенга т1адам оттабар а;
-белгалъяккхача цхъан-шин темах е сюжетни суртех пайда эцар, з1амига текст юха хъаювца;
- «Абата» т1ера тексташ еша, дагахъа стихотворени 1омае, къамаьла бокъонаш лораш еша.

Къамаьл.

Баген а йоазон а къамаьла юкъара кхетам. Предложени , дош, дешдакъа, оаз , алап практически довзийтар . Къамаьл предложенешта, предложенеш дешашта, дешаш дешдоакъошта декъа хар.

Оазаш.

Оазаш йовзийтар. Хазарца а аларца а оазаш къоастаяр. Мукъеи мукъазеи, й1аьхеи лоацеи, эрсий меттара хъаййца оазаш.

Дешашкара цхъайола мукъа а мукъаза а оазаш къоастаяр.

Белгалъяккхача оазаца дешаш доаладар, дешдоакъой – оазий схемай кепача оала дош белгалдакххар.

Г1онна йолча схемах пайда эцар. Къамаьл предложенешта, предложенеш дешашта, дешаш дешдокъошта декъа 1омадар.

Дешарах а аларах а мукъеи мукъазеи оазаш в1аший къоастаярах а кхетам балар.

Дешашкара цхъацца оазаш белшалъеш дараш а (къоастае а , дешдоакъой оазий тохкам бе а, цар оамал а , арг1а а белгалъяккхача 1омабар;д1аьха а лоаца а дешдакъа къоастаде хар).

Кулгайоазони кепайоазони алапашца яздаь дола дешаши предложенеши улга т1ара а книжка т1ара а хъаяздар.

2 классе 2021-2022 дешара шера г1алг1ай метта хъехара балха программа

Д1акхетора каьхат.

Программа оттаяь 2 класса г1алг1ай мотт хъехара долча книжкага хъежжа.
Книжка чулоацам оттабьраш:Гагиев К.А.,Котиева Н.Д.,Оздоев Т.А. книжка тоа а даь диазлаг1а 2013 шера Магас г1алара «Сердало» яхача издательство-184 оаг1ув.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически

ма1ан да. Наьна метто юкьелoaц дешархой патриотизма а, кхыча кьамашца 1имерза а, эзд а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Школе наьна мотт 1омабара кергтера 1алошонаш я дешар дика ховш дешархой кийчбар, багах деча, йоазон а кьамаьлах а кхоачам болаш, пайда эца ховш уж кийчбар. Программа ФГОСаца ювзаяь я. Из лаьрх1а я к1ира 3 сахьат г1алалг1ай мотт хьехаш йолча учебни планаца кхоачашье. Шера 102 сахьат хул.

Программа лерх1амаш да:

- дешархошта шоай наьна мотт безалургболча тайпара дешара болх дика оттабе;
- орфографехи, пунктуацехи, морфологехи, фонетикахи кхетам бала;
- метта 1илам 1омаде, г1алг1ай меттах бола кхетам шербар, к1оаргбар;
- г1алат ца деш йоазув де, сочинени, изложени язье бераш 1омаде;
- дешара кхетам лакхбе, 1омадаь ховр нийса д1аязде, ший уйлаш, шийна хетар, ховр дешархочо нийса д1аяздергдолаш говзал кхеяр.

Программа чулоацам шера ба. Укх юкье я фонетика, графика, йоазув, дешар, орфоэпи, орфографи, деча оттам. Урока чулоацама юкье, тар ма лу , дешара а воспитательни лоарх1ам бола материалаш яхийтай. Уж дукхаг1ьяраш г1алг1ай багахбувцама юкьера, художественни произведенеш т1ара я. Книжка курс кхаь разделах латт: шоллаг1ча классе дийшар кердадаккхар (оазаш, алапаш, предложени, кертера, кертерза маьженаш), деча оттам, кьамаьла доакьош.

Грамматика хьаькьехьа кхоачаш де деза декхараш:

- 1) оазех, алапех кхетам балар;
- 2) орфографически минимум лакхьяр;
- 3) предложени кертера маьженаш йовзийтар;
- 4) кьамаьла доакьош довзийтар;
- 5) дувзаденна кьамаьл шаьрдар;
- б) кхоллама балхаш увттаде 1омабар:
- а) сочинени миниатюра;
- б) изложени-зарисовка;
- в) суртах лаьца дувцар оттадар;
- г) кичах лаьца сочинени-миниатюра язьяр.

3 классе 2021-2022 дешара шера г1алг1ай мотт хьехара балха программа

Д1акхетора каьхат.

Программа оттаяь 1класса г1алг1ай мотт хьехара долча книжкага хьежжа. Книжка чулоацам оттабаьраш: Гандалоева А. З., Оздоев Р. И., Патиев С. У. Арахийцад книжка тоа а даь диазлаг1а 2013 шера Магас г1алара «Сердало» яхача издательство-184 оаг1ув.

Глалг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически ма1ан да. Наьна метто юкъелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Школе наьна мотт 1омабара керттера 1алошонаш я дешар дика ховш дешархой кийчбар, багах деча, йоазон а къамаьлах а кхоачам болаш, пайда эца ховш уж кийчбар. Программа ФГОСаца ювзаяь я. Из лаьрх1а я к1ира 3 сахьат г1алалг1ай мотт хьехаш йолча учебни планаца кхоачашье. Шера 102 сахьат хул.

Программа лерх1амаш да:

- дешархошта шоай наьна мотт безалургболча тайпара дешара болх дика оттабе;
- орфографехи, пунктуацехи, морфологехи, фонетикахи кхетам бала;
- метта 1илам 1омаде, г1алг1ай меттах бола кхетам шербар, к1оаргбар;
- г1алат ца деш йоазув де, сочинени, изложени язье бераш 1омаде;
- дешара кхетам лакхбе, 1омадаь ховр нийса д1аязде, ший уйлаш, шийна хетар, ховр дешархоcho нийса д1аяздергдолаш говзал кхеяр.

Программа чулоацам шера ба. Укх юкъе я фонетика, графика, йоазув, дешар, орфоэпи, орфографи, деша оттам. Урока чулоацама юкъе, тар ма лу, дешара а воспитательни лоарх1ам бола материалаш яхийтай. Уж дукхаг1ьяраш г1алг1ай багахбувцама юкъера, художественни произведенеш т1ара я. Книжка курс кхаь разделах латт: шоллаг1ча классе дийшар кердадаккхар (оазаш, алапаш, предложени, керттера, кертерза маьженаш), деша оттам, къамаьла доакьош.

Грамматика хьаькъехьа кхоачаш де деза декхараш:

- 1) оазех, алапех кхетам балар;
- 2) орфографически минимум лакхъяр;
- 3) предложени керттера маьженаш йовзийтар;
- 4) къамаьла доакьош довзийтар;
- 5) дувзаденна къамаьл шаьрдар;
- 6) кхоллама балхаш увттаде 1омабар:
 - а) сочинени миниатюра;
 - б) изложени-зарисовка;
 - в) суртах лаьца дувцар оттадар;
 - г) кицах лаьца сочинени-миниатюра язьяр.

4 классе 2021-2022дешара шера г1алг1ай мотт хьехара балха программа

Д1акхетора каьхат.

Программа оттаяьй ФГОСа компоненташца ювзаяь, г1алг1ай мотт хьехара Г1алг1ай республика дешара министерство хетаяьча хьокхама программага хьежжа 4 класса г1алг1ай мотт хьехара долча книжках. Книжка чулоацам оттабаьраш: К.А.Гагиев, Н.Д.Котиева, Оздоев Р. И Арахийцад книжка тоа а даь кхозлаг1а 2009 шера Магас г1алара «Сердало» яхача издательство-240 оаг1ув.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически ма1ан да.

Найна метто юкьелoaц дешархой патриотизма а, кхыча кьамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Школе найна мотт 1омабара кертера 1алашонаш я дешар дика ховш дешархой кийчбар, багах деча, йоазон а кьамаьлах а кхоачам болаш, пайда эца ховш уж кийчбар. Программа ФГОСаца ювзаяь я. Из лаьрх1а я к1ира 2 сахьат г1алаг1ай мотт хьехаш йолча школа учебни планаца кхоачашье. Шера 68 сахьат хул.

Программа лерх1амаш да:

- дешархошта шоай найна мотт безалургболча тайпара дешара болх дика оттабе;
- орфографехи, пунктуацехи, морфологехи, фонетикахи кхетам бала;
- метта 1илам 1омаде, г1алг1ай меттах бола кхетам шербар, к1оаргбар;
- г1алат ца деш йоазув де, сочинени, изложени язье бераш 1омаде;
- дешара кхетам лакхбе, 1омадаь ховр нийса д1аязде, ший уйлаш, шийна хетар, ховр дешархочо нийса д1аяздергдолаш говзал кхеяр.

Программа чулоацам шера ба. Укх юкье я фонетика, графика, йоазув, дешар, орфоэпи, орфографи, деша оттам. Урока чулоацама юкье, тар ма лу, дешара а воспитательни лоарх1ам бола материалаш яхийтай. Уж дукхаг1ьяраш г1алг1ай багахбувцама юкьера, художественни произведенеш т1ара я. Книжка курс кхаь разделах латт: кхоалаг1ча классе дийшар кердааккхар (оазаш, алапаш, предложени, кертера, кертерза маьженаш), деша оттам, кьамаьла доакьош.

Грамматика хьаькьехьа кхоачаш де деза декхараш:

- 1) оазех, алапех кхетам балар;
- 2) орфографически минимум лакхьяр;
- 3) предложени кертера маьженаш йовзийтар;
- 4) кьамаьла доакьош довзийтар;
- 5) дувзаденна кьамаьл шаьрдар;
- 6) кхоллама балхаш увттаде 1омабар:
 - а) сочинени миниатюра;
 - б) изложени-зарисовка;
 - в) суртах лаьца дувцар оттадар;
 - г) кицах лаьца сочинени-миниатюра язьяр.

Ц1ердеша а, белгалдеша а, хандеша а тохкама хьокхам ба книжка т1а.

Х1ара темах массехк тайпара де йиш йолаш йоазон балхаш да. Изложени тексташ я упражненешка. Сочинени оттае сурташ да книжка оаг1онаш т1а. Хьехархой торо хургья ший берий кхетамга хьежжа, тахка езаца,е д1ач1оаг1ье езаца бокьонашка хьежжа шийна мегаргйола текст хьакьоастае. Бераша каст-каста язде деза суртий диктант, харжара, тохкама, д1акхетора, кхоллама диктанташ. Книжка программни материал укх разделах латт

Шера бе безаш 9 йоазон болх ба: царех диктант- 9; изложени- 2, сочинени 1.

Йиьлаг1а класс чакхйоалаш дешархошта ха деза дешай фонетически тохкам бе, синтаксически, морфологически тохкам бе. Деша оттамах дош декьа ха деза. Мукьей мукьазей оазаш, зовней кьорей мукьаза оазаш, й1аьхей лоацей мукьаза оазаш кьоастае. Шекон мукьей мукьазей оазаш белгалью алапаш юкьедола дешаш нийса язде, доалара дешаш нийса язде ха деза. Дика кхетам хила беза шола, шолха, шола-шолхача алапех. Дешдакьа хьахилар, дош сехьадаккхар, предложених, предложене чу дешай бувзамах, предложене маьженах шедар ха деза. Иштта дика ховш, шоайла атта кьоастадеш хила деза

къамаъла доакъош, цар табрахъашца, классашца, дожарашца хувцадалар. Цхъантайпарча
маъженах, царна юкъерча хоттаргах, цига оттадеча сецара хъараках кхетам хила беза.